

WIADOMOŚCI BANKU POLSKIEGO

Wycofanie z obiegu marek polskich.

Bilans Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej z dnia 27 kwietnia 1924 r., t. j. z dnia przejęcia instytucji tej przez Bank Polski, wykazuje obieg banknotów markowych w sumie 570·7 trylionów marek; dnia 31 sierpnia 1924 r. było w obiegu już tylko 18·1 trylionów marek, a zatem 552·6 tryliony marek, o wartości 307 milionów złotych, zostały już wycofane z obiegu. Pozostająca jeszcze w obiegu suma 18·1 trylionów marek stanowi zaledwie 3·1% pierwotnego obiegu, jest zatem stosunkowo tak nieznaczna, że już w obecnym stanie rzeczy można zdać sobie dokładnie sprawę z tego, w jaki sposób całe dzieło wymiany marek na złote zostało przeprowadzone. Zagadnienie to stanowi niewątpliwie jeden z najważniejszych fragmentów w całokształcie naszej reformy walutowej.

Wśród zadań likwidacyjnych, jakie Bank Polski przejął po Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, najważniejszym było wycofanie z obiegu marek i zastąpienie ich nowymi środkami płatniczymi. W myśl umowy, zawartej z Ministerstwem Skarbu, Bank Polski przeprowadza tę wymianę na rachunek Skarbu Państwa, który przejął na siebie obowiązek dostarczenia Bankowi potrzebnych na ten cel funduszy. Zagadnienie nasze sprowadza się zatem do udzielenia odpowiedzi na pytania: z jakich źródeł czerpał Skarb fundusze na wymianę marek? W jakiej formie postawił je do dyspozycji Banku?

Środki, pozwalające Skarbowi na przeprowadzenie wymiany, wpłynęły z następujących czterech źródeł:

- 1) z nadwyżki aktywów bankowych Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej,
- 2) z posiadanego przez Skarb zapasu złota,
- 3) ze sprzedaży nieruchomości i ruchomości bankowych,
- 4) z emisji nowych znaków płatniczych.

ad 1. W myśl umowy, zawartej ze Skarbem Państwa, przejął Bank Polski od Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej te wszystkie aktywa i pasywa bankowe, które wynikają ze statutowo dozwolonych czynności bankowych Banku Polskiego, a więc z pośród aktywów przede wszystkim zapas walut i dewiz, oraz portfel wekslowy, zaś z pośród pasywów pozostałości na rachunkach żyrowych. Cyfrowo zestawienia przedstawiają się następująco: (w milionach złotych)

po stronie aktywów:

a) waluty i dewizy	141·4
b) portfel wekslowy	105·7
c) różne przejęte rachunki	8·0
d) pozycje zainkasowane przez Bank Polski na rzecz Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej w okresie od 28 kwietnia do 31 sierpnia 1924 r.	34·3
	289·4

po stronie pasywów:

a) rachunki żyrowe, przekazowe i korespondenci „Loro”	140·1
b) różne rachunki	2·5
c) pozycje wypłacone przez Bank Polski na rachunek Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej w okresie od 28 kwietnia do 31 sierpnia 1924 r.	26·9
	169·5
	119·9

Różnica między wartością przejętych przez Bank aktywów a wartością pasywów dała przeto sumę 119·9 milionów złotych, zasilającą fundusz, przeznaczony na wykup marek.

ad 2. Zapas złota, przechowywany przez Polską Krajową Kasę Pożyczkową jako własność Skarbu Narodowego, wynosił w kwietniu 1924 r. 68·7 milionów marek, czyli 85·9 milionów złotych. Z sumy tej zużył Skarb 17·4 milionów złotych jako wpłatę na akcje Banku Polskiego, subskrybowane przez Skarb w imieniu urzędników państwowych, zaś pozostałe 68·5 milionów złotych sprzedał w kilku ratach Bankowi, polecając ich równowartość zużyć na zasilenie rachunku wymiany marek.

(Zapas srebra nie został sprzedany Bankowi, lecz zużyty przez Skarb na wybicie nowych polskich monet srebrnych).

ad 3. Bank Polski nabył od Skarbu Państwa nieruchomości, na których mieszczą się budynki bankowe, oraz mieszkania pracowników Banku, płacąc za nie cenę, określoną przez mieszaną komisję w wysokości 29·7 milionów złotych. Za przejęte przez Bank ruchomości otrzymał Skarb narazie ryczałtową sumę 1 miliona złotych, ponadto zwrócił Bank Skarbowi koszty druku biletów złotych, poniesione przez Skarb w latach 1919 i 1920 w sumie przeszło 3 milionów złotych. Ogółem zatem z powyższego tytułu wpłynęło do funduszu wymiany marek 33·7 milionów złotych.

ad 4. Skarb posiada z okazji przeprowadzenia reformy walutowej dwa specjalne źródła dochodowe, t. j. emisję biletów zdawkowych i bilonu, w myśl rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej z dni 20 stycznia, 14 i 17 kwietnia 1924 r., oraz możliwość wykorzystania kredytu w Banku Polskim do sumy 50 milionów złotych zgodnie z art. 52 Statutu Banku.

Do 31 sierpnia 1924 r. wypuszczono w obieg:

biletów zdawkowych za	109·4 milion. złotych
bilonu metalowego za	13·6 " "
zaś dług Skarbu Państwa, wynikający z emisji biletów bankowych na rachunek Skarbu wynosił	45·7 " "
Ogółem przeto wypuszczono na rachunek Skarbu.	<u>168·7 milion. złotych.</u>

Ponieważ sumy, zasilające fundusz wymiany marek, z wykazanych wyżej tytułów 1 — 3, nie były wystarczające na wycofanie całej ilości znajdujących się w obiegu marek, musiał Skarb również część emitowanego bilonu przeznaczyć na ten cel. Suma ta wyraża się do 31 sierpnia 1924 r. w kwocie 84·9 milionów złotych. Różnica między tą sumą a kwotą 168·7 milionów złotych, wynosząca 83·8 milionów złotych, stanowi nadwyżkę, którą Skarb mógł przeznaczyć na pokrycie swych bieżących potrzeb budżetowych. Czy sumę tę zaliczyć na rachunek bilonu, wypuszczonego przez Skarb, czy też na rachunek długu, zaciągniętego przez Skarb w Banku Polskim, jest bez istotnego znaczenia.

Ogólne zestawienie funduszy, służących na wykup marek, przedstawia się na podstawie powyższych danych następująco:

nadwyżka aktywów bankowych, przejętych od P. K. K. P.	119·9
złoto.	68·5
nieruchomości i ruchomości	33·7
emisja biletów zdawkowych względnie biletów bankowych wypuszczonych na rachunek Skarbu	<u>84·9</u>

Ogółem jak wyżej . . . 307·0 milion. zł.

Cyfry powyższe wymagają jeszcze pewnego dodatkowego oświecenia:

Jako pokrycie znajdujących się w obiegu marek służyły wszystkie aktywa, wykazywane w bilansach Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej, wśród których dług Skarbu Państwa figurował od dnia 1 lutego 1924 r. w niezmienionej kwocie 291·7 trylionów marek, czyli 162 miliony złotych. W tych zatem tylko granicach musiał Skarb Państwa sam postarać się o fundusze, potrzebne dla przeprowadzenia wymiany, gdyż pozostała ilość obiegu markowego znajdowała pokrycie w innych bankowych aktywach Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej. Z obliczenia naszego wynika, że Skarb dostarczył na wymianę marek $68·5 + 33·7 + 84·9$ milionów złotych, t. j. razem 187·1 milionów złotych, czyli w stosunku do swego długu, wynoszącego 162 miliony złotych, o 25·1 milionów złotych za wiele. Sumę tę uważać należy jako tymczasową zaliczkę, którą Skarb odzyska z powrotem przy ostatecznym przejęciu pozostałości po masie likwidacyjnej Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej i wcieleniu jej do ogólnego budżetu Państwa. Wówczas suma biletów zdawkowych, wydana na wykup marek, zredukuje się automatycznie z 84·9 na około 60 milionów złotych. Dla uzasadnienia konieczności tego awansu należy wyjaśnić: w myśl rozporządzeń, wydanych przez Ministerstwo Skarbu, wymiana marek została przeprowadzoną w tempie nadzwyczaj szyb-

kiem bez względu na to, czy równolegle zdolano przeprowadzić realizację wszystkich aktywów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej. Ponieważ realizacja ta w niektórych działach uległa zwłoce, spowodowanej zastojem w życiu gospodarczym, przeto ogólna suma płynnych aktywów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej nie wystarczyła na dokonanie wykupu i musiała być uzupełniona przez Skarb. Wystarczy wskazać w tym związku choćby na fakt, iż rachunek pożyczek otwartego kredytu i pożyczek towarowych w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, nieprzejętych przez Bank Polski i niezlikwidowanych do dnia 31 sierpnia 1924 r., wykazuje jeszcze saldo w wysokości około 23 milionów złotych, które dopiero w przyszłych miesiącach wpłyną do kasy masy likwidacyjnej Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.

Jeżeli powyższym cyfrom, oświetlonym dotychczas z punktu widzenia rozrachunku bankowego i bilansowego, nadać szersze znaczenie ogólno-gospodarcze, dochodzimy do wyniku następującego:

Skarb Państwa pokrył swój dług w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, powstały w ciągu 5-letniego okresu inflacyjnego, w ten sposób, że na sumę około 60 milionów złotych wypuścił nowe środki płatnicze, zaś jedynie resztę w sumie 100 milionów złotych spłacił przez realizację części majątku państwowego, t. j. nieruchomości bankowych, oraz zgromadzonego przez pięć lat złota.

Gdyby, nie bacząc na fatalne skutki, jakie okres inflacyjny spowodował w całym ustroju gospodarczym przez doprowadzenie do zubożenia wszystkich warstw społeczeństwa, oraz zniszczenie kapitałów obrotowych, rozpatrywać zagadnienie wyłącznie z punktu widzenia fiskalnego, można na podstawie powyższych cyfr dojść łatwo do przekonania, że dla Skarbu jako takiego okres inflacji zlikwidował się pomyślnie i przy względnie niewielkim nakładzie środków.

Zaliczanie kosztów przesyłki bilonu i biletów zdawkowych na rachunek Centralnej Kasy Państwowej.

(Dział XIII Spisu Okólników).

Wybijanie monet, względnie przejściowa emisja biletów zdawkowych należy do praw zwierzchniczych Państwa i jest wyłącznym jego przywilejem (Dz. U. R. P. Nr. 37 z dnia 30 kwietnia 1924 r., poz. 401). Skutkiem tego Bank Polski przy wszelkich transportach, wynikłych z potrzeby zasilania Oddziałów monetami, względnie biletami zdawkowymi nie może w żadnym wypadku ponosić kosztów z tem związanych, lecz musi je zaliczać na rachunek Skarbu Państwa.

Oddziały zatem obowiązane są odpowiednio do tego postępować i zaliczać każdą wysyłkę monet i biletów zdawkowych do — i ze Skarbcza Emisyjnego lub pośredniczących Oddziałów na rachunek Centralnej Kasy Państwowej. W tym celu mają one przy księgowaniu wydatków z tego tytułu na rachunku kosztów handlowych w dzienniku i raporcie kasowym Banku Polskiego prowadzić dokładną i ścisłą kontrolę tych kwot (oddzielnie koszty opakowania, a oddzielnie koszty transportu) na formularzu Nr. 280 C., przesyłanym w ustalonych terminach półrocznych (30 czerwca i 31 grudnia) Centralnej Księgowości.

Zaliczanie kosztów przesyłki monet i biletów zdawkowych do Skarbcza Emisyjnego lub innych Oddziałów winno się odbywać w sposób, jaki jest stosowany przy zarachowywaniu kosztów przesyłki zasilków pieniężnych kasom skarbowym i urzędowi państwowym (Zarządzenie Centralnej Księgowości Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej Nr. 11 z dnia 31 grudnia 1920 r.), oraz innych wydatków, podlegających zwrotowi przez Centralną Kasę Państwową.

Ustalenie sumy rachunków i poświadczeń odbioru wolnej od opłaty stemplowej.

(Dział I Spisu Okólników).

Listem okrężnym Wydziału Prawnego Nr. 370/Pr. z dnia 29 sierpnia 1924 r. podano do wiadomości Oddziałów, że — w myśl art. 3 ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. Dz. U. R. P. Nr. 73, poz. 720 — kwota zł 1[—], określająca sumę rachunku i poświadczenia odbioru, wolną od opłaty stemplowej, podwyższona została do zł 15.

Ponieważ kwestja opłat stemplowych od wzmiankowanych rachunków i poświadczeń odbioru jest zasadniczą i winna być znaną wszystkim pracownikom, zamieszcza się treść powyższą powołanego listu w niniejszym artykule z poleceniem odpowiedniego poprawienia punktu c) w ustępie 6 Okólnika Nr. 87 z dnia 26 kwietnia 1924 r.

NOWE FORMULARZE.

Nr. formularza	NAZWA FORMULARZA	Używany przez	Rodzaj formularza	Przeciętna ilość formularzy po- trzebna w Od- dziale		U W A G A
				dzien- nie	mie- sięcznie	
206. IV.	Załącznik do bilansu dekadowego (obieg bilonu)	Centralna Księgowość	arkusz			
478.	Księga kontowa z kontrolą ilościową efektów	" "	książka			
479.	Zaświadczenie wpłaty na kwoty przekazywane przez Zastępstwa na r/k w P. K. O. Nr. 280	Zastępstwa Banku Polskiego	kartka			W miarę potrzeby
480.	Czeki na zagranicę (w języku francuskim)	Wydział Dewizowy Oddziału Głównego	książeczka			
481.	Zestawienie wpłat podatku i innych należności skarbowych na rachunek żyrowy Kasy Skarbowej	Oddziały i Wydział Żyrowo-Przekazowy Oddziału Głównego	kartka	1		
482.	Kontrola dziennika kasowego Wydziału Pożyczek Państwowych (sztraca)	Wydział Pożyczek Państwowych Oddziału Głównego	arkusz			
483. I.	Zapotrzebowanie na materiały piśmienne (białe)	Oddziały i Wydziały	arkusz			W miarę potrzeby
483. II.	Zapotrzebowanie na druki (wszelkie papiery zadrukowane — żółte)	" "	arkusz			" "
483. III.	Zapotrzebowanie na papier, oraz materiały drukarskie i introligatorskie (zielone)	" "	arkusz			" "
483. IV.	Zapotrzebowanie na urządzenia biurowe i robociznę (popielate)	" "	arkusz			" "
484.	Załącznik do raportu kasowego Wydziału Kasowego Oddziału Głównego	Wydział Kasowy Oddziału Głównego	arkusz			
485.	Kontrola dziennika kasowego Wydziału Dewizowego (sztraca)	Wydział Dewizowy Oddziału Głównego	arkusz i wkładka			
486.	Wyciąg z rachunków „Loro” w walucie obcej	Oddział Główny Wydział Dewizowy	arkusz			
487.	Primanota skupionego srebra dla Ministerstwa Skarbu	Oddziały i Wydział Skarbu Narodowego Oddziału Głównego	książka			W miarę potrzeby
488.	Załącznik do raportu kasowego na skupione srebro dla Ministerstwa Skarbu	" "	kartka	1		
489.	Wykaz srebra odesłanego do Skarbcza Emisyjnego	" "	kartka			W miarę potrzeby (3 wykazy przy transporcie)
490.	Zbiornik skupu srebra dla Ministerstwa Skarbu	Centralna Księgowość	książka			
491.	Księga skupu srebra dla Ministerstwa Skarbu podług Oddziałów	" "	książka			
492.	Arkusz referatowy Wydziałów Dyrekcji Banku Polskiego	Wydziały Dyrekcji Banku Polskiego	arkusz			
493.	Kontrola różnic odsetek dyskontowych, ustalonych przy ostatecznym sprawdzaniu list dyskontowych „B”	Oddziały i Wydział Dyskontowo-Inkasowy Oddziału Głównego	książka			W miarę potrzeby

Nr formularza	NAZWA FORMULARZA	Używany przez	Rodzaj formularza	Przeciętna ilość formularzy potrzebna w Oddziale		U W A G A
				dzien- nie	mie- sięcznie	
494.	Oświadczenie pracowników Banku odo- śnie do mieszkań przydzielonych im służbowo bezpłatnie (deklaracja „A”)	Oddziały i Wydziały	kartka			W miarę potrzeby
495.	Oświadczenie pracowników Banku odo- śnie do mieszkań wynajmowanych im przez Bank (deklaracja „B”)	Oddziały i Wydziały	kartka			„ „
496.	Księga skarbcowa do prowadzenia stanu polskich monet złotych, srebrnych i bi- lonu	Skarbiec Emisyjny	książka			
497.	Lista wpłat na fundusz emerytalny	Oddziały i Wydziały	arkusz podwójny		1	
498.	Księga funduszu emerytalnego	Centralna Księgowość	książka			
499.	Arkusz osobisty funduszu emerytalnego zwrotnego	„ „	karton			
D. Kred. 517.	Specyfikacja wykorzystanego przez po- dawców kredytu w ciągu dekady (za- łącznik do dekadowego wykazu po- dawców form. D. Kred. Nr. 540)	Oddziały i Wydział Dyskontowo-Inka- sowy Oddziału Głównego	kartka		15	

Wysyłka we właściwym terminie weksli płatnych w Zastępstwie.

(Dział IV Spisu Okólników).

Komisje Rewizyjne ustaliły, że w wielu Oddziałach zakorzenił się zwyczaj odsyłania do Zastępstwa weksli miejscowych w dniu dyskonta, zamiejscowych natomiast w dniu otrzymania ich z innych Oddziałów.

Pomijając fakt, że postępowanie takie sprzeczne jest z wyraźnem w tym względzie postanowieniem Okólnika Nr. 148 z dnia 4 grudnia 1922 r. strona 3, ustęp: „Manipulacja i księgowanie weksli portfelowych i inkasowych”, w którym jasno zaznaczono, iż „wszystkie weksle miejscowe i zamiejscowe, oraz dokumenty inkasowe płatne w Zastępstwie winien Oddział przynajmniej na 5 dni przed terminem ich płatności odesłać listem poleconym do Zastępstwa” — stwarza się ponadto dla Oddziału trudność należytej kontroli weksli odesłanych do Zastępstwa zwłaszcza przy uzgadnianiu stanu portfelu wekslowego i dokumentów inkasowych.

Interpretacja przytoczonego postanowienia w sposób na wstępie podany jest niewłaściwa, wyjąwszy wypadki, kiedy Oddział zdyskontuje lub otrzyma krótkoterminowe weksle, które z natury rzeczy muszą być natychmiast odsyłane do Zastępstwa.

Prawidłowe uiszczanie pobranych opłat stemplowych.

(Dział IX Spisu Okólników).

Z chwilą wprowadzenia przyjmowania podatków i innych opłat skarbowych przez Oddziały Banku Polskiego Okólnikiem Nr. 191 z dnia 30 listopada 1923 r., upoważniono je do uskuteczniania wpłat pobranych w ubiegłym miesiącu opłat stemplowych wprost na rachunek żyrowy kasy skarbowej zasilającej, t. j. w myśl postanowienia powołanego Okólnika na stronie 6, ustęp przedostatni.

W dniu wpłaty pobranych opłat stemplowych na rachunek żyrowy kasy skarbowej zasilającej mają Oddziały obowiązek **zaznaczać w rejestrze pod ostatnią pozycją, że sumę opłat za ubiegły miesiąc zapisano na rachunek żyrowy kasy skarbowej zasilającej** i zanotować datę, oraz numer dowodu wpłaty (form. Nr. 466 C.).

Ponieważ tok postępowania w Oddziałach przy uiszczaniu wpłaty na rzecz właściwej kasy skarbowej pobranych opłat stemplowych jest różnolity, poleca się przestrzegać odtąd ściśle sposobu wyżej podanego.

Wyrażanie w złotych imiennej wartości zastawionych 6% żytnich listów rentowych Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego.

(Dział VI Spisu Okólników).

W Okólniku Nr. 33 z dnia 14 czerwca 1924 r. nie podano, w jaki sposób ma być wyrażana wartość imienna 6% żytnich listów rentowych Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego w zobowiązaniach dłużnych i dowodach zastawowych.

Jakkolwiek wartość powyższych papierów oznaczona jest nie miernikiem pieniężnym lecz centnarami metrycznymi żyta, to jednak przy przyjmowaniu listów tych do zastawu winna ona być wyrażana w złotych, ponieważ przy prowadzeniu kontroli nominalnej wartości zastawionych papierów i wykazywaniu jej w załączniku form. Nr. 5 C. nie możnaby podać sumy nominalnej wartości tych walorów.

Wobec tego ustala się **wartość jednego centnara metrycznego żyta w 6% żytnich listach rentowych jako równą 10 złotym.**

Jest to tylko wewnętrzny miernik obliczeniowy, który nie może mieć żadnego wpływu na oznaczenie wartości kursowej rzeczonych listów przy udzielaniu pożyczki, obliczanej według wzoru w powołanym Okólniku.

W zobowiązaniach dłużnych zatem i dowodach zastawowych należy wyrażać wartość nominalną powyższych papierów w złotych cyframi i słowami według oznaczonego wyżej stosunku i kwoty te wpisywać do rubryki „Wartość nominalna w złotych”, natomiast centnary metryczne podawać w sąsiedniej kolumnie „W innej walucie”.

Ponieważ 6% żytnie listy rentowe opiewają na: 1, 2, 10, 20, 100 i 200 centnarów metrycznych żyta, przeto wartość poszczególnych odcinków po przeliczeniu wyrażać się będzie jako złotych: 10, 20, 100, 200, 1.000 i 2.000, lub ich wielokrotność.

Błędne obliczanie dziennej wartości bieżącego kuponu od 5% premjowej pożyczki dolarowej.

(Dział VII Spisu Okólników).

Przy Okólniku Nr. 55 z dnia 14 marca 1924 r. otrzymały Oddziały tabelę do obliczania wartości kuponu jednej obligacji 5% państwowej premjowej pożyczki dolarowej. W tabeli tej podano wartość kuponu na poszczególne dni danego miesiąca w **centach i dziesiętnych centa**, zamieszczając wyraz „centów” nad każdą rubryką.

Mimo to wiele Oddziałów popełnia błędy obliczeniowe, polegające na tem, że liczby całe (przed kropką dziesiętną) przyjmują za całe dolary, skutkiem czego powstaje różnica na niekorzyść Banku lub klienta, zależnie od tego, czy dokonywana jest transakcja kupna, czy też sprzedaży. Omyłki tego rodzaju zdarzają się bardzo często, co powoduje obszerną korespondencję ze strony Centralnej Księgowości.

Zwraca się zatem uwagę na prawidłowe umieszczanie kropki dziesiętnej w iloczynach, stanowiących rezultat mnożenia wartości kuponu podanej w tabelce przez kurs dolara, co zapobiegnie nieporządanym usterkom i zbytecznej korespondencji.

Wstrzymanie przekroczeń kredytów dyskontowych.

(Dział IV Spisu Okólników).

Na podstawie decyzji Dyrekcji zarządza się, ażeby Oddziały bezwarunkowo nie dopuszczały do jakichkolwiek przekroczeń przyznaných kredytów dyskontowych.

Jednocześnie nadmienia się, że wypadki wyjątkowe i rzeczywistą koniecznością uzasadnione mogą być uwzględniane, lecz dopiero i jedynie za uprzednim zezwoleniem Wydziału Kredytowego Dyrekcji.

Ruch służbowy.

Zwolnienie ze służby.

Zaremba Helena, urzędniczka z Oddziału w Krakowie.

BANK POLSKI.